

Városi muzeumunk és a néprajz.

Már régóta foglalkozik városunk sajtotja egy Pancsován létesítendő muzeum kérdésével, mely a Végvidék speciális muzeális tárgyainak gyűjteményeit foglalná magában.

Az 1905-ben rendezett pancsovai kiállítás alkalmával nem csak mi, de az ide sereglett idegenek is elragadtatással láthaták, hogy Végvidékünk mily gazdag néprajzi gyűjteményeket tudott egy csapásra szemünk elé varázsolni.

Dr. idősb. Hermann Antal, a kolozsvári egyetemen a néprajzi m. tanára, már ez alkalommal rámutatott arra, hogy az összegyűjtött anyagot a maga egészében meg kellene szerezni a pancsovai muzeum néprajzi osztálya számára. Szava a pusztába kiáltó szavaként elveszet. A gyűjteményeket ismét széthordták. A gyűjtés munkáját előről kell majd ismét kezdeni.

A néprajz és muzeumunk ügyének véltünk szolgálatot tenni, amikor *Dr. Hermann Antal* professzort megkértük, hogy a néprajz feladataival és fontosságával ismeresse meg olvasóközönségünket. A tudós folklorista a *néprajz és hazafiság* viszonyát tárgyzó alábbi értekezletével világít rá a néprajz fontosságára:

„Dekádens korszakot élünk. Az ideálok hullámvölgyének alján hanyódnak. Materializmus, egoizmus, hedonizmus (kínhajlás) az élet indítékai és céljai. Önző egyének szuggerálják a tömeget és brutális tömegek elnyomják a nemesebb egyéniséget. *A három sarkalatos ősz eszmény: a jó, az igaz és a szép*, már-már a többi elavult hagyományok lomtárába kerül, vagy eszközül szolgál a romlott erkölcsnek, az ámitó tudásnak, a perverz izlésnek. Az atheizmust abszolút etikának nevezik, a vakmerő hipotézist vagy az adatok limbuszát tudományának és a l'art pour l'art (a művészet a művészetért) ruggyantás jelszavával szétépítik azt a lényeges kapcsot, amely az eszményeket földi szentháromsággá egyesíti. Mert az *igazság* az emberi lélek megteremtője, a *jóság* a megváltója és a *szépség* a megszentelője. Az igazság a lét alapja, a tudás ezen alap megismerése. Az *igazi tudomány nemcsak a valót keresi, hanem annak magasabb hatványú lényegét: az igazat is*. A tudomány nem öncél. Az emberiség hivatását kell szolgálnia, boldogulását és tökéletesedését előmozdítani, különben holt betű vagy hiú spekuláció.

Az emberiségnek az a közössége, a melyben betöltheti hivatását és közös célú produktív munkával biztosíthatja létét, haladását és boldogulását: a nemzet, — az a szociális szervezet, amely természeti gyökerekből, történeti fejlődéssel alakult ki, melyet közös hagyományok, intézmények és eszmények egyesítenek és amely minél méltóbb közös jövőt remél és akar. A tudomány anyaga, módszere és végső célja szerint általános emberi. De nyelve, legközelebb eső, tehát leginkább kínálkozó és legkönnyebben megközelíthető tárgyai, a nemzeti kultúra intézményeivel és gyakorlati feladataival és az egész nemzeti élettel való szoros összefüggés révén a tudomány is első sorban nemzeti. A nemzeti gondolkodásmód rányomja bélyegét a tudományos gondolkodásra is. A stílus nemcsak az ember, hanem a nemzet is. Az *egyetemes tudományban minden nemzetnek első kötelessége az, hogy önmagát és a maga területét minden vonatkozásában ismerje meg önmagát is ismertesse meg az emberiséggel*. Ebben a tekintetben a *néprajz tárgyra* nézve, amely maga a nemzet, kétségtelenül a *legnemzetibb tudomány*. Minthogy pedig céljára nézve nagy hasznára van a nemzetnek, a vele való foglalkozás határozottan *hazafias munka*.

Mielőtt a néprajznak és a hazafiságnak egymáshoz való viszonyát fejtegetnők, röviden meg kell állapítanunk azt, hogy e célra milyen értelemben vesszük ezeket a nem tüzetesen meghatározott fogalmakat

jelentő, ingtag kifejezéseket. A *néprajz* legtágabb értelemben véve, a nép egyetemes leírása, természetrajza. A nép közös eredetű, nyelvű és hagyományú, jelen vagy volt közös területű és történelmi emberem. A nemzet magasabbrendű szociális és politikai szervezet; a nemzetiség inkább szellemi, etikai, a faj inkább természeti, anthropológiai határozottságú népelem. *Szűkebb értelemben a nép a népességnek primitivebb kulturájú és életmódú szociális rétegeit jelenti. Minthogy ez rendszeren jobban megőrizte eredeti jellegét, megkülönböztető sajátosságait*, mint az általános civilizáció nivelláló, halványító hatásának jobban kitett felsőbb társadalmi osztályok: *ez a szűkebb értelemben vett nép gazdagabb, szélesebb és biztosabb tárgya is a néprajznak*. A néprajz kutatja a nép eredetét, keveredését, testi mivoltát, népesedési viszonyait, társadalmi organizációját, szokásait, hiedelmét, világnézetét, nyelvét, szóhagyományait, költészetét és művészetét; települését, építkezését, gazdasági életét, használati tárgyait, szóval egész testi, lelki mivoltát, összes szellemi és tárgyi hagyományait.

A másik kérdés az, hogy ki a hazafi? Mindenesetre aki hű fia hazájának! És mi a *hazafiság*? Bizony az nem frázis és deklamáció, nem divat és tüntetés. De nem is csak érzület és annak megvallása. Hanem *jellem és cselekvés és az egész élet tudatos és határozott irányzata és célja. Önmegtagadás és önfeláldozás. Az önérdeknek a közérdek alá rendelése*. Az egyének a nemzetben való felolvadása. A haza hasznának, javának, dicsőségének állandó erélyes munkálása. A hazafi kész meghalni a hazáért. Ez a magyar hazafiságnak különös jellemvonása. A magyar meghalni tud a hazáért, de élni már kevésbé. Ezért a magyar hazafiság inkább a harcban, a válságokban nyilvánul és érvényesül, mint a békében, a normális állapotokban. Most már nem lesz nehéz összekapcsolni a néprajz és a hazafiság fogalmait. *A lét célja a létezés és a tökéletesedés. Az önismeret a lét tudatos biztosításának s még inkább a tökéletesedésnek alapja és eszköze*. Ez nemcsak az egyénre nézve áll, hanem a *nemzetre nézve is és a népre*, mint a nemzet szociális keretének tulajdonképpeni tartalmára. A szűkebb értelmű nép a népismeretnek azonban inkább hordozója és tárgya, mint alanya. A nép jórészt még ösztönéletet él az anthropogeografiai meghatározottság keretében öröklött hagyományai és szokásai kerékvágásában.

Az úgynevezett értelmiségnek feladata, elsőrendű hazafias kötelessége a néprajzi tanulságait a nép javára értékesíteni. *Valamely nép szerves fejlődésének iránya predestinálva van eredeti etnikumában. Csak úgy tudjuk, hová menjünk, ha tudjuk, honnan jöttünk. Valamely nemzet történeti hivatása, tudniillik az a legmagasabb pozíció, amelyet elérhet a nemzetek közösségében, az az ideál, amelyre törekednie kell, kezdettől benn él a nép lelkében, mint a tölgyfa a makkban. A jó törvények a népjólét és a haladás első feltételei. A törvényeket, hogy azok igazán a nép közjára szolgáljanak, nem csinálni kell és nem hozni (tudniillik idegenből), hanem megtalálni a nép lelkében és életében és formulálni őket összhangban a magasabbrendű fejlődés és az emberi civilizáció követelményeivel*. Milyen természetes elvnek látszik, hogy csak azt a népet lehet helyesen vezetnünk, amelyet ismerünk. Vajjon államférfiaink, politikusaink, a közgazdaság és közművelődés vezetői ismerik-e a magyar népet? És vajjon van-e fogalmuk úgynevezett nemzetiségeink igazi helyzetéről, lelki életéről, genuin kulturájáról, ideáljairól, valódi szükségleteiről és törekvéseiről? Mindezeket a néprajz vizsgálja. Ezen ismeret kiáltó hiányából erednek nagyrészt közigazgatásunk bajai és a nemzetiségi kérdés bonyodalmai.

A *közművelésnek a primitív kultúrából kell kiindulnia és ezzen kell alapulnia*. Itt a néprajznak kettős közvetítő szerepe van: *a néplélek alapos ismerete* arra képesíti a népnevelőt, hogy a nép bizalmának birtokában hathatósan terjeszthesse a *nemzeti*

műveltséget és felvilágosodást. De viszont a *nép eredeti kultúrájának jellemző és értékes elemeit* is közölheti a nemzeti műveltséggel és így hozzájárul ahhoz, hogy a nemzet ne szakadjon el éltető gyökerétől, a népélet termő talajától és ne fakuljon el a kozmopolita szürkeségben. A néprajz tehát kettős irányú, üdvös hazafias működésre képesít. Hasonlóképpen vagyunk a *népművészet* is, költészetben, zenében, képzőművészetben egyaránt. Itt is *magasabb művészeti izléssel kell nemesíteni* az alkotó népképzetet és ügyesség hagyományos használati alakú, technikájú, díszítésű termékeit. De viszont ezen ősi úgynevezett évszázados fejlődésű, nemesített és általánosított népies motívumokból lehet megteremteni a *nemzeti művészeti stílusokat*, melyekkel még mind vajudik kultúrtörténetünk. Ezzel egyúttal megmenthetjük, feléleszthetjük, *közgazdasági értékűvé tehetjük* a népipar s népművészet fejlődésre képes ágait és megóvhatjuk a népet attól, hogy hitvány idegen gyári munkáért feláldozza értékes hagyományos viseletét, ornamentikáját, használati tárgyait. Minderre a népélet tanulmányozása, a jól alkalmazott néprajz képesítené művészeinket és szellemi meganyagi kulturánk intőzőit.

Agrikultur ország vagyunk. Gazdasági és szociális bajaink nagy része, népünk csekély szaporasága, elszegényedése és kivándorlása onnan származik, hogy a doktrinér vagy a külföldet utánzó intézőink nem vették számba speciális és vidékenként nagyon differenciálódó primitív gazdasági viszonyainkat, népünk sajátosságos gazdasági szokásait és életét. A gazdasági élet nemcsak agronómiából, botanikából és zoológiából áll. Fontos tényező a *gazdálkodó lelke* is. Ezt pedig az ethnográfus, a folklorista ismeri. Enélkül nem lehet sikeres, tehát hazafias gazdasági politika.

Igy van ez a közéletnek majdnem minden terén. Mi teszi ezen nemzetet nemzeté? Mi különbözteti meg a többi nemzetektől? Mi ad neki értéket, tartalmat? Nemde, története és intézményei, népének testi-lelki mivolta, a hit, a szó, a szokás, a tárgy hagyományai. Ez a nemzet legbecesebb kincse. Ez a nemzet konkrét geniusza. Ez a nemzet maga. Mindezt megismerni, leltározni, értékelni, megőrizni, fenntartani kétségtelenül a leghazafiasabb feladatok közé tartozik. E feladatokat pedig első ízben és főképpen a néprajz végzi. Ez a föld azért a mi imádott hazánk, mert népünk kenyéradó lakóhelye, történetünk színtere, hőseink sirja, jövőnk, reményeink talaja. Nép és haza olyan, mint test és alak, érzelem és szív. A néprajz a haza élőképe, kinetofonja. Ha a föld a nép sorsa, a néprajz a föld Szibilla-könyve. A jelenből nemcsak a múltba tekint vissza, hanem előre a messze jövőbe is.

A néprajz tanulmányozza a haza különböző népelemeinek ideáljait. És konstatalja, hogy sok különbözőség mellett sok egyezés van. Nemcsak az emberi gondolkodás és érzés egysége nyilvánul ebben, hanem a közös haza és történelem, a közös intézmények és hagyományok, a közös örömeik és szenvedések, a közös élet, a folytonos érintkezések és kölcsönhatások is. *És a néprajz tanuskodik legmeggyőzőbben arról, hogy mindnyájan testvérek vagyunk, az édes anya egyenlően kedves gyermekei. A néprajz a békét hirdeti és jelenti, a haza népének testvéri egyetértését, együttérzését és szeretetét*. Lehet-e Magyarország ennél hazafiasabb tevékenység?

Végvidékünket magyar, székely, német, román, szerb, horvát, tót, bolgár és cigány népfajok lakják; népünk úgy szólván még teljesen megőrizte ethnográfiai sajátosságait. A létesítendő pancsovai muzeum néprajzi osztálya az anyag gazdaságával és változatosságával hivatva volna arra, hogy Magyarország néprajzának egyik legszebb mozaiklapját alkossa és a néprajz minden barátjának és minden hazáját szerető polgárnak gyönyörűségére és büszkeségére szolgáljon.